

УДК 811.111'255.4(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2024.4.2>

ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЧАСОВІДДАЛЕНОГО ПЕРШОТВОРУ ЯК ФАКТОР ДІАХРОННОЇ МНОЖИННОСТІ ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКИХ РЕТРАНСЛЯЦІЙ ТРАГЕДІЙ В. ШЕКСПІРА)

Яна Бойко

доктор філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу
Київського національного університету технологій та дизайну
вул. Мала Шияновська (Немировича-Данченка), 2, м. Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-0074-5665
Researcher ID: ABE-3016-2021
Scopus Author ID: 57214227984
e-mail: yana.boiko.85@gmail.com

Анотація. Статтю присвячено вивченню проблем перекладу першотворів, які пов'язані з їх віддаленістю у часі та просторі, що зумовлює різну перекладацьку інтерпретацію і, відповідно, передачу різного обсягу інформації у ретрансляціях. Метою статті є обґрунтування перекладацької інтерпретації часовіддаленого першотвору як фактору діахронної множинності перекладу. Об'єкт – перекладацька інтерпретація часовіддаленого першотвору, що спричиняє діахронну множинність перекладів. Предмет дослідження – аналіз чинників множинності інтерпретації часовіддаленого першотвору у світлі інформаційної ентропії. Матеріалом дослідження слугувала трагедія В. Шекспіра “Romeo and Juliet” (1594 р.), яка є зразком англійської мови на межі XVI–XVII ст., а також її різночасові українські ретрансляції XIX–XXI ст. у виконанні П. Куліша (1901 р.), В. Мисика (1932 р.), А. Гозенпуда (1937 р.), І. Стещенко (1952 р.) та Ю. Андруховича (2016 р.), у яких перекладачі, по-різному сприймаючи вихідний текст, інтерпретують обсяг інформації, закодований автором першотвору. У статті постулюється, що перекладацька інтерпретація – це комплексна діяльність, що включає сприйняття, розуміння та відтворення певного обсягу інформації, вербалізованої мовними засобами. Відмінність у перекладацьких інтерпретаціях і різноманіття ретрансляцій пояснюється різними об'єктивними та суб'єктивними екстралінгвальними чинниками, які впливають на процес і результат повторного перекладу у випадках інформаційної ентропії. Високий ступінь інформаційної невизначеності ентропійних контекстів зумовлює різні перекладацькі інтерпретації, оскільки перекладачі у своїх ретрансляціях по-різному передають той обсяг інформації, який закодовано автором першотвору, по-різному сприймаючи вихідний текст.

Ключові слова: інформаційна ентропія, обсяг інформації, об'єктивні і суб'єктивні екстралінгвальні чинники, соціально-історичний контекст, культурно-естетичне середовище, літературний стиль епохи, креативна особистість, ідіостиль, конотативно / культурно забарвлений контекст.

TRANSLATION INTERPRETATION OF TIME-REMOTE SOURCE TEXT AS A FACTOR OF DIACHRONIC PLURALITY IN TRANSLATION (CASE STUDY OF UKRAINIAN RETRANSLATIONS OF SHAKESPEARE'S TRAGEDIES)

Yana Boiko

Doctor of Science in Philology, Associate Professor,
Senior Lecturer of the Department of Philology and Translation,
Kyiv national University of Technologies and Design
mala Shyianovska (Nemyrovycha-Danchenka) St., 2, Kyiv,
orcid.org/0000-0002-0074-5665,
Researcher ID: ABE-3016-2021,
Scopus Author ID: 57214227984,
e-mail: yana.boiko.85@gmail.com

Abstract. The research considers the translation problems of original works related to their remoteness in time and space that cause different translators' interpretations and, accordingly, the transmission of different

scope of information in retranslations. The purpose of the article is to substantiate translation interpretation of a time-remote source text as a factor of the diachronic plurality in translation. The object of the article is the translation interpretation of a time-remote source text, which causes a diachronic plurality in translation. The subject is the analysis of the factors of the plurality in interpretations of a time-remote source text in the light of information entropy. The research material was W. Shakespeare's tragedy "Romeo and Juliet" (1594), which serves as a sample of English at the turn of the 16th and 17th centuries, and its chronologically distant Ukrainian retranslations of the 19th – 21st centuries performed by P. Kulish (1901), V. Mysyk (1932), A. Hozenpud (1937), I. Steshenko (1952) and Yu. Andruhovich (2016), in which translators, perceiving the source text in different ways, interpret the scope of information encoded by the author of the original work. The article postulates that translation interpretation is a complex activity that includes the perception, understanding and reproduction of a certain scope of information verbalized with linguistic means. The difference in translators' interpretations and, consequently, the variety of retranslations are accounted for different objective and subjective extralingual factors that influence the process and result of retranslations in cases of information entropy. High degree of information uncertainty of entropy contexts leads to different interpretations, since translators in their retranslations differently convey the scope of information encoded by the author of the source text, perceiving the original text in different ways.

Key words: *information entropy, scope of information, objective and subjective extralingual factors, socio-historical context, cultural-aesthetic environment, literary style of the epoch, creative personality, idiosyncrasy, connotatively / culturally coloured context.*

Постановка проблеми. Інтерпретація тексту як процес розуміння та розкриття його смислу привертала увагу дослідників ще з античних часів у рамках тлумачення неоплатоніками алегоризму літературних пам'яток, де інтерпретація використовувалася в якості когнітивної процедури. Проблеми інтерпретації тексту розглядаються у семіотиці у процесі інтерпретації знаків семіотичних одиниць (Р. Барт, Е. Бенвеніст, У. Еко, Ч. Морріс, Ч. Пірс та ін.); у філософській герменевтиці – у ході розкриття глибинного смислу людського буття та його співвідношення зі світом (Е. Бетті, М. Гайдеггер, Г. Гадамер та ін.); у гуманітарних галузях – під час тлумачення сенсу текстів (М. Гайдеггер, П. Рікер та ін.); у літературознавстві – у дослідженнях різного роду інформації літературного твору (ідейно-естетичної, смислової та емоційної) на основі особистого пізнавального досвіду та дослідження авторської позиції (В. Кухаренко, Дж. Хопкінс та ін.). У перекладознавстві інтерпретація розглядається у взаємозв'язку із перекладеним текстом, який як результат процесу перекладу несе на собі певний відбиток інтерпретаційних процесів перекладача, тому стає унікальним полем для вивчення перекладацької інтерпретації як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками теорії та практики перекладознавства (В. Кикоть, М. Ледерер, Д. Селескович, Р. Стернберг, П. Топор та ін.).

За словами В. Кикотя [2], **інтерпретація** розуміється як: 1) контекстна інтерпретація мовних одиниць, що має в певному сенсі

особистісний характер; 2) тлумачення за словниками та довідниками; 3) інтерпретація як самостійний творчий акт перекладача, що враховує описувану дійсність, ситуацію акту перекладу, що підкреслює неминучість трансформації мовного змісту вихідного тексту; 4) інтерпретація значення, яке безпосередньо не становить змісту висловлювання, а виводиться з нього в умовах конкретного акту спілкування. Інтерпретація передбачає виділення значущих смислових елементів в оригінальному повідомленні та повторне вираження цього смислу засобами іншої мови у такий спосіб, щоб справжній оригінальний текст і переклад могли збігатися за змістом лише за певних умов і обов'язково включати формальні мовні еквіваленти.

Інтерпретаційна теорія перекладу, розроблена французькими перекладачами Д. Селесковичем [11] і М. Ледерером [9], представляє переклад трьома такими етапами: створення оригінального тексту, розуміння перекладачем його сенсу, створення перекладачем тексту перекладу, що відтворює оригінальний зміст [11, с. 97]. Згідно з цією моделлю другий етап – етап розуміння перекладачем змісту вихідного повідомлення – і є інтерпретацією, тобто вилученням значення, коли минається його мовне вираження.

У процесі інтерпретації оригінального тексту перекладач має транслювати задум автора в нову культуру, враховуючи різні історичні, соціальні і культурні контексти першотвору і тексту перекладу, додаючи шар особистого

пізнавального досвіду [8, с. 280]. Завдання перекладача ще більше ускладнюється у процесі перекладу першотворів, які пов'язані з віддаленістю у часі та просторі, що зумовлює різну інтерпретацію перекладачами оригінального тексту і, відповідно, передачу різного обсягу інформації у перекладах. Попри значну кількість досліджень у сучасному перекладознавстві щодо вибору перекладачем адекватних стратегій для відтворення літературних творів засобами цільової мови, аналіз чинників, що впливають на перекладацьку інтерпретацію часовіддаленого першотвору у ході творчого підходу перекладача до викладу оригінального твору мовою перекладу, залишається **актуальною проблемою**.

Мета і завдання статті. Метою статті є обґрунтування перекладацької інтерпретації часовіддаленого першотвору як фактору діахронної множинності перекладу. Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) обґрунтувати перекладацьку інтерпретацію часовіддаленого першотвору як фактор діахронної множинності перекладу; 2) продемонструвати інформаційну ентропію як чинник множинності інтерпретацій і, відповідно, множинності перекладу.

Предмет та об'єкт дослідження. **Об'єктом** дослідження постає перекладацька інтерпретація часовіддаленого першотвору, що спричиняє діахронну множинність перекладів. **Предмет** дослідження вбачається в аналізі чинників множинності інтерпретацій часовіддаленого першотвору у світлі інформаційної ентропії. **Матеріалом дослідження** є трагедія В. Шекспіра "Romeo and Juliet" (1594 р.), а також її різночасові українські ретрансляції у виконанні П. Куліша (1901 р.), В. Мисика (1932 р.), А. Гозенпуда (1937 р.), І. Стешенко (1952 р.) та Ю. Андруховича (2016 р.).

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи часовіддалений першотвір крізь призму часу як важливого чинника, що впливає на переклад, можна спостерігати, що з розвитком часу і зміною культурних цінностей, що впливають на сприйняття тексту, можуть змінюватися і способи інтерпретації першоджерела в різні епохи. Перекладацька інтерпретація часовіддаленого першотвору передбачає розуміння перекладачем тексту першотвору, яке зумовлене творчою індивідуальністю перекладача, сформованою

під впливом *об'єктивних факторів* (історично різні соціальні та культурні контексти, в яких створено часовіддалені першотвори XVI–XVII ст. та їх різночасові українські ретрансляції XIX–XXI ст., а також панівні у відповідні епохи літературні напрями) та *суб'єктивних факторів* (творчі індивідуальності перекладачів, що впливають на їхні ідіостилі, у яких відображено сприйняття навколишнього світу й особисті світоглядні позиції, зумовлені різним життєвим досвідом і соціальним походженням), та набуває особливого значення під час інтерпретації часовіддалених першотворів. Саме інтеграція творчих особистостей автора першотвору і перекладача, їхні спільні та відмінні риси зумовлюють особливості інтерпретації перекладачами часовіддалених першотворів – трагедій В. Шекспіра, які вирізняються численними випадками інформаційної ентропії, що зумовлює різну інтерпретацію перекладачами оригінального тексту і, відповідно, передачу різного обсягу інформації у своїх перекладах, що й створює передумови появи діахронної множинності перекладів [1, с. 278].

Поняття **ентропії**, екстрапольоване з фізики як «міра хаосу системи», стало універсальним у багатьох наукових сферах та академічних дослідженнях, у тому числі в перекладознавстві (Т. Андрієнко, Б. Ванрой, М. Дорофеева, Я. Бойко) [1, с. 107]. У нашому дослідженні визначаємо термін **«інформаційна ентропія у перекладі»** як міру невизначеності інформації про об'єкт перекладу (дефіцит інформації у перекладача), що спричиняє помилкові рішення щодо перекладу на будь-якому рівні системи самоорганізації перекладу і зумовлює варіативність відтворення інформації, вираженої в тексті оригіналу, мовою перекладу, що створює потенціал для множинних інтерпретацій та перекладів [1, с. 560].

Інформаційна ентропія (невизначеність) часовіддаленого першотвору, втілена, зокрема, конотативно / культурно забарвленими мовними чи мовленнєвими одиницями, що постають одиницями аналізу, які у своєму значенні реалізують будь-який компонент конотації – образність, експресивність, емотивність, оцінку або стилістичне забарвлення, створює труднощі для перекладачів під час інтерпретації першотвору

у ході ретрансляцій і є передумовою різноманіття інтерпретацій і, відповідно, діахронної множинності перекладів [1, с. 97]. Різні перекладачі по-різному сприймають текст, що перекладається, залежно від особистого життєвого досвіду та соціального походження, що визначає можливість різноманітної інтерпретації тексту першотвору, яка призводить до передачі різного обсягу інформації з оригінального тексту в перекладі. Чинники множинності перекладацьких інтерпретацій пов'язані з творчою особистістю перекладача, який так чи інакше формулює повідомлення, створене автором першотвору, та його сприйняттям навколишнього світу, зумовленим як соціально-історичними умовами, так і культурно-естетичним середовищем і літературними стилями епохи перекладу. У випадку різночасових українських ретрансляцій це можна простежити, беручи до уваги культурне та соціальне походження перекладача, його ідіостиль.

Для ілюстрації сказаного розглянемо конотативно / культурно забарвлений контекст (далі – КЗК) із трагедії В. Шекспіра “Romeo and Juliet” (1594 р.) (дія I сцена 5), в якому різні герої розмірковують про природу кохання молодої пари, та його українські ретрансляції, у яких перекладачі, по-різному сприймаючи вихідний текст, по-різному інтерпретують обсяг інформації, який закладено автором оригінального тексту.

(1) **W. Shakespeare** (1594 р.): *My only love sprung from my only hate! Too early seen unknown, and known too late! Prodigious birth of love it is to me, that I must love a loathed enemy.* [12, с. 52].

(2) **П. Куліш** (1901 р.): *Єдина любов з єдиної вражди... Ой рано-ж я його вбачала, та й не знала! Ой пізно-ж я його пізнавши покохала! О дивная любов! мені ти дивно сталась, що з клятим ворогом моїм я покохалась.* [7, с. 33].

(3) **В. Мисик** (1932 р.): *З ненависті любов моя повстала, побачила я рано, пізно взнала. Предивно почалась любов моя, що маю ворога любити.* [6, 2024].

(4) **А. Гозенпуд** (1937 р.): *З ненависті єдиної – встає любов єдина, побачила його, але в страшну годину. Мені зірке судилося життя, бо ворога кохати мушу я.* [3, с. 48].

(5) **І. Стешенко** (1952 р.): *Злоба єдина у душі буяла, і зі злости любов єдина встала!..*

Не знаючи, зустріла надто рано, та пізно я дізналась, безталанна! Ох, не на радість ти, любов моя, бо ворога кохаю ніжно я! [4, с. 336].

(6) **Ю. Андрухович** (2016 р.): *Любов одна, як ненависть одна – її б не знати краще, та вона сама прийшла – і спробуй відведи це щастя, повне знаками біди* [5, с. 98].

У КЗК із вихідного тексту (1) текстова репрезентація ідеї кохання реалізується конотативно забарвленими одиницями аналізу (далі – ОО), які демонструють випадки інформаційної ентропії: епітети з позитивною оцінкою *prodigious birth* (*prodigious*, adj. – causing amazement or wonder; extraordinary in bulk, quantity, or degree; resembling or befitting a prodigy; *obsolete* being an omen [10, URL]) і негативною оцінкою *a loathed enemy* (*loathe*, v. – to dislike greatly and often with disgust or intolerance [10, URL]), а також слова з негативною оцінкою: *hate* (*hate*, n. – intense hostility and aversion usually deriving from fear, anger, or sense of injury; extreme dislike or disgust; a systematic and especially politically exploited expression of hatred [10, URL]) і *enemy* (*enemy*, n. – one that is antagonistic to another, *especially*, one seeking to injure, overthrow, or confound an opponent; something harmful or deadly; a military adversary, a hostile unit or force [10, URL]). У (1) кохання асоціюється з долею (*prodigious birth of love it is to me*), крім того, з лихою долею (*that I must love a loathed enemy*). Кохання Джульетти настільки непередбачуване, що виникло з абсолютно протилежного почуття (*My only love sprung from my only hate!*).

Інформаційна ентропія виокремлених ОО породжує різні перекладацькі інтерпретації у хронологічно віддалених українських ретрансляціях, які належать до трьох різних історичних періодів: кінця ХІХ ст., ХХ ст., ХХІ ст., кожен із яких відзначається власною специфікою [1, с. 209].

У перекладі П. Куліша (2) – представника першого періоду (другої половини ХІХ ст.), який характеризується посиленням впливу російської культури на українську та переважанням у літературі та перекладі романтичних стилів, кохання асоціюється не з долею, а з дивом, тобто з чимось надприродним (*о дивная любов! мені ти дивно сталась*). При цьому ідея ворожнечі, що переростає в кохання, виражена досить чітко (*єдина*

любов з єдиної вражди), а ступінь ненависті до ворога передається максимально точно з використанням відповідного прикметника (*що з клятим ворогом моїм я покохалась*). Тотожне відтворення П. Кулішем страждань і ворожнечі пояснюється складним політичним, соціально-економічним становищем і культурним занепадом, у якому опинився український народ наприкінці ХІХ ст., а також ідеологією українського романтизму, який акцентує увагу на піднесеності головного героя, що надає йому аури мучеництва й жертвовності, та романтичній манері оповіді, що характеризується високою стилістикою з широкою палітрою художніх прийомів і пафосу [1, с. 213].

Ретрансляції, здійснені В. Мисиком (1932 р.), А. Гозенпудом (1937 р.) та І. Стещенко (1952 р.) в один і той же історичний період (ХХ ст.), який характеризується складними соціально-історичними умовами (з одного боку, створення СРСР, Друга світова війна, а з іншого боку, активна боротьба за національну свободу та незалежність), відрізняються обсягом інформації. Це пояснюється різними літературними течіями, які впливали на перекладачів (неокласицизм – на І. Стещенко та В. Мисика, необароко – на А. Гозенпуда), відмінністю у світогляді та різними ідіостиліями перекладачів.

В. Мисик переклав трагедію “Romeo and Juliet” у 1932 р., але через арешт перекладач не зміг вчасно опублікувати цей переклад. Його було опубліковано посмертно у 1988 р. В. Мисик протягом усього свого творчого життя намагався бути об’єктивним перекладачем, мінімально впливаючи на текст оригіналу під час перекладу задля збереження яскравості образу та структурної чіткості оригіналу [1, с. 229]. У Мисиковому перекладі (3) кохання також видається дивним (*предивно почалась любов моя*). В. Мисик досить точно передає протиставлення почуттів кохання та ненависті (з *ненависти любов моя повстала*), водночас послаблюючи рівень ворожнечі, говорячи про коханого Джульєтті (*що маю ворога любити я*).

Музикознавець і театрознавець А. Гозенпуд приділяв значну увагу питанням сценічної історії трагедії, зокрема її музично-сценічному оформленню та інтерпретації [1, с. 232]. А. Гозенпуд намагався не лише зберегти формально-стильові особливості оригінального

твору, але й значно посилював їх, подекуди спотворюючи зміст оригіналу. У перекладі (4) аналізованого КЗК А. Гозенпуд не торкається теми ні долі, ні дива. Кохання в (4) – лише частина життя (*мені гірке судилося життя*), при цьому саме у важкий період ворожнечі між родинами (*в страшну годину*). Перекладач повністю зберіг думку про те, що кохання виросло з ненависті, повною мірою передаючи протилежність цих почуттів (з *ненависті єдиної – встає любов єдина*), пом’якшуючи ідею ворожнечі (*бо ворога кохати мушу я*).

І. Стещенко (в минулому актриса) чудово знає сцену і «відтворює не слова, а думку, суворо дотримуючись ідеї» перекладеного тексту, дбаючи про читабельність і сценічність твору [1, с. 229]. Щоб зберегти риму або підкреслити емоційний стан героя, перекладачка іноді відступає від еквіліярності, але її переклад вишуканий, наповнений місткими, багатозначними словами. У своєму перекладі (5) І. Стещенко представляє кохання як проблему і джерело нещастя (*ох, не на радість ти, любов моя*), як і А. Гозенпуд (4), позбавляючи кохання його містичності. У (5) кохання протиставляється злобі (*злоба єдина у душі буяла, і зі злости любов єдина встала*), а ворожнеча послаблюється не лише опущенням прикметника, а й додаванням іншого, що позначає ніжні почуття (*бо ворога кохаю ніжно я*).

Ю. Андрухович є представником постмодернізму, який був характерний для третього періоду (початок ХХІ ст.), тобто того часу, коли Україна остаточно здобула незалежність, а українська культура і мистецтво почали стрімко розвиватися в нових умовах стирання меж між стилями [1, с. 236]. У версії Ю. Андруховича (6) кохання також асоціюється з долею (*щастя, повне знаками біди*), а ідея кохання передається через ідею знаків долі. Доля в (6) подібна до її сприйняття в першоджерелі – це лише розвиток подій поза контролем людини, який розглядається як зумовлений надприродною силою, а не людиною, яка щось робить. У (6) фраза *that I must love a loathed enemy* взагалі опущена, але ідея ненависті представлена у фразі *любов одна, як ненависть одна*. Крім того, вислів *вона сама прийшла – і спробуй відведи* змушує читача цього перекладу сприймати героїню як жертву кохання, а не як людину, яка кохає.

Порівняння одиниць аналізу, які виражають ідею кохання в першотворі та в хронологічно віддалених українських ретрансляціях XIX–XXI ст., демонструє, що способи репрезентації ідеї кохання, а отже, обсяги інформації про кохання в наведених КЗК відрізняються: В. Шекспір – *ненависть, непередбачуваність, доля, диво, ворожнеча*; П. Куліш – *ненависть, непередбачуваність, ворожнеча, диво, ворожість*; В. Мисик – *ненависть, непередбачуваність, незвичайність, розгубленість, ворожість*; А. Гозенпуд – *ненависть, страх, непередбачуваність, доля, ворожнеча, примус, ворожість*; І. Стешенко – *злоба, непередбачуваність, нещастя, розгубленість, ворожнеча, ніжність*; Ю. Андрухович – *ненависть, розчарування, непередбачуваність, доля, некерованість, ворожість*.

Таким чином, варіативність діахронної множинності різночасових українських ретрансляцій XIX–XXI ст. часовіддалених першотворів, якими постають трагедії В. Шекспіра, віддзеркалює творчу особистість перекладача, сформовану під впливом різних соціально-історичних контекстів, культурно-естетичних середовищ, літературних стилів, що домінують у відповідну епоху. Дослідження демонструє, що в перекладі П. Куліша кохання більше пов'язане з грою лихої долі, що характерна для фаталізму українського національного характеру у XIX ст. Той факт, що в ретрансляціях XX ст. кохання також асоціюється з долею (А. Гозенпуд, В. Мисик) або, навпаки, з чимось більш приземленим, життєвим (І. Стешенко) відображає суперечливість національного характеру у XX ст. У XXI ст.

Ю. Андрухович представляє кохання через утрату контролю, зберігаючи ідею фаталізму, характерну для пострадянської України, але водночас утілюючи ідею відвернення зла.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Інтерпретація часовіддаленого першотвору розглядається як комплексна діяльність, що включає сприйняття, розуміння та відтворення певної кількості інформації, вербалізованої мовними засобами під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників, які впливають на процес і результат перекладацької інтерпретації випадків інформаційної ентропії і створюють передумови для розвитку мовленнєвої творчості у процесі інтерпретації. Високий ступінь інформаційної невизначеності ентропійних контекстів зумовлює різні перекладацькі інтерпретації, що спричиняє множинність перекладу, оскільки перекладачі у своїх ретрансляціях по-різному передають той обсяг інформації, який закодовано автором першотвору.

Отримані результати щодо чинників перекладацької інтерпретації в умовах інформаційної ентропії часовіддаленого першотвору у процесі творчого підходу українських перекладачів XIX–XXI ст. до викладу оригіналу мовою перекладу створюють підґрунтя для подальшого розв'язання цієї багатоаспектної проблеми. **Перспективним** для подальших досліджень видається виявлення впливу інтерпретації перекладачами випадків інформаційної ентропії на способи безпосереднього вираження думок перекладачів шляхом вибору адекватних перекладацьких стратегій не лише різночасових, а і різножанрових художніх текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко Я.В. Когнітивно-дискурсивна модель діахронної множинності перекладів часово віддаленого першотвору (на матеріалі українських ретрансляцій трагедій В. Шекспіра XIX–XXI століть) : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.16. Харків, 2023. 584 с.
2. Кикоть В.М., Дахно Я.В. Інтерпретація при перекладі художнього тексту. URL: http://www.rusnauka.com/4_SND_2014/Philologia/6_158397.doc.htm (дата звернення: 03.02.2024).
3. Шекспір В. Ромео і Джульєтта / переклад А. Гозенпуда. Київ : Мистецтво, 1937. 202 с.
4. Шекспір В. Ромео і Джульєтта / переклад І. Стешенко. *Твори у 6 томах. Том 2*. Київ : Дніпро, 1985. С. 311–413.
5. Шекспір У. Ромео і Джульєтта / переклад Ю. Андруховича. Київ : А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2016. 208 с.
6. Шекспір В. Ромео і Джульєтта / переклад В. Мисика. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=1> (дата звернення: 03.02.2024).
7. Шекспір У. Ромео та Джульєтта / переклад П. Куліша. Львів : Виданє Українсько-руської видавничої спілки, 1901. 156 с.
8. Boiko Ya. Translators' Interpretations of Shakespeare's Plays in the Light of Information Entropy. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2023. № 1 (25). Р. 274–290.

9. Lederer M. The Role of Cognitive Complements in Interpreting. *Interpreting – Yesterday, Today, and Tomorrow*: ATA scholarly monograph series. 1990. Vol. IV, SUNY. P. 53–60.
10. Merriam-Webster's Dictionary. URL: <https://www.merriamwebster.com/dictionary/> (дата звернення: 03.02.2024).
11. Seleskovitch D. Interpretation: A Psychological Approach to Translating. *Translation: Applications and Research*. Ed. by R.W. Brislin. New York: Gardner Press, Inc., 1976. P. 92–116.
12. Shakespeare W. *Romeo and Juliet*. Intr. by B. Raffel, essay by H. Bloom, ed. by B. Raffel. New Haven and London: Yale University Press, 2004. 249 p.

REFERENCES

1. Boyko, Ya. V. (2023). Kohnityvno-dyskursyвна model' diakhronnoi mnozhynnosti perekladiv chasovo viddalenooho pershotvoru (na materialy ukrains'kykh retransliatsij trahedij V. Shekspira XIX-XXI stolit') [Cognitive-discursive model of the diachronic plurality in translation of the time-remote original text (case study of Ukrainian retranslations of W. Shakespeare's tragedies of the 19th–21st centuries)]: dys. d-ra. filol. nauk: 10.02.16. Kharkiv. 584 p. [in Ukrainian].
2. Kykot', V.M. & Dakhno, Ya.V. (2024). Interpretatsiia pry pereklyadi khudozhn'oho tekstu [Interpretation when translating an artistic text]. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/4_SND_2014/Philologia/6_158397.doc.htm [in Ukrainian].
3. Shekspir, V. (1937). *Romeo i Dzhul'ietta* [Romeo and Juliet]: per. A. Hozenpuda. Kyiv: Mystetstvo. 202 p. [in Ukrainian].
4. Shekspir, V. (1985). *Romeo i Dzhul'ietta* [Romeo and Juliet]: per. I. Steshenko. *Tvory u 6 vol.: vol. 2*. Kyiv: Dnipro, pp. 311–413. [in Ukrainian].
5. Shekspir, U. (2016). *Romeo i Dzhul'ietta* [Romeo and Juliet]: per. Yu. Andrukhovycha. Kyiv: A-ba-ba-ha-la-ma-ha. 208 p. [in Ukrainian].
6. Shekspir, V. (2024). *Romeo i Dzhul'ietta* [Romeo and Juliet]: per. V. Mysyka. Retrieved from: <https://www.ukrplib.com.ua/world/printit.php?tid=1> [in Ukrainian].
7. Shekspir, U. (1901). *Romeo ta Dzhul'ietta* [Romeo and Juliet]: per. P. Kulisha. L'viv: Vydanie Ukrains'korus'koi vydavnychoi spilky. 156 p. [in Ukrainian].
8. Boiko, Ya. (2023). Translators' Interpretations of Shakespeare's Plays in the Light of Information Entropy. *Visnyk Universitetu Imeni Alfreda Nobelya*. Seriya: Filologichni Nauki. Issue 1, vol. 25, pp. 274–290.
9. Lederer, M. (1990). The Role of Cognitive Complements in Interpreting. *Interpreting – Yesterday, Today, and Tomorrow*: ATA scholarly monograph series. Vol. 4, SUNY, pp. 53–60.
10. Merriam-Webster's Dictionary (2024). Retrieved from: <https://www.merriamwebster.com/dictionary/>
11. Seleskovitch, D. (1976). Interpretation: A Psychological Approach to Translating. *Translation: Applications and Research*. Ed. by R. W. Brislin. New York: Gardner Press, Inc., pp. 92–116.
12. Shakespeare, W. (2004). *Romeo and Juliet*. Intr. by B. Raffel, essay by H. Bloom, ed. by B. Raffel. New Haven and London: Yale University Press, 249 p.